

Bilginin insanın latifelerinde ve duygularındaki farklı mertebelerini kısaca açıklar mısınız? Tasdik-i aklî ile iz'an-ı kalbî arasındaki fark nedir?

Dimağdaki ilim mertebeleri [Lemaat'ta](#) yedi madde halinde sıralanmıştır. Önce, bu mertebeleri dünyevî bir gayeye ulaşmanın safhalarını esas alarak açıklamaya çalışalım. Aynı mertebeler ulvi manalar için de geçerlidir.

Evvel tahayyül olur: Ulaşılmak istenilen bir hedef önce hayalde canlandırılır.

Sonra **tasavvur** gelir: Bu gayenin tahakkuku için zihninde bir ön plan tasarlanır.

Sonra gelir **taakkul:** Bu planın son şeklini alması ve uygulamaya geçmesi için kafa yorulur.

Sonra **tasdik** ediyor: Bu planı akıl kabul eder ve onaylar.

Sonra **iz'an** oluyor: Aklın bu kararını kalb de kabul eder, hoş görür, sever.

Sonra gelir **iltizam:** Daha sonra kalb bu neticeye tam sarılır, aksi görüşleri kabul etmez.

Sonra **itikad** gelir: En sonunda ise, kalbin bu kabulü samimi ve sarsılmaz bir inanç haline gelir.

Bir gayeye ulaşmak için iradi olarak takip edilen sıra, bu şekilde olmakla birlikte, manevi konularda, çoğu zaman bu sıra insanın iradesi dışında meydana gelir. Bazen insanın kalbine bir mana ilham olunur. Akıl onu ifade etmek için devreye girer. Yine bazen kalbe bir vesvese atılır. Hayal ona uygun şeyler dokur ve onları tasvir etmeye başlar. Bazen de hayalde bir şey canlanır, akıl onun gerçekleşmesi için çalışır.

İşte bu sıra değişiminde hangi mananın hayal ürünü olduğu, hangilerinin kalpten geldiği karıştırıldığında, şeytan devreye girer ve kötü şeylerin tahayyül yahut tasavvur edilmesini kalbin itikadı gibi göstermeye çalışır.

Tasdik-i aklî ile iz'an-ı kalbî arasındaki fark:

Bir hükmün doğruluğunu aklın kabul etmesine **tasdik-i aklî** deniliyor.

İz'an-ı kalbî ise, doğruluğunu aklın kabul ettiği bir şeyi, kalbin de severek kabul etmesidir. Mesela, bir gıdanın faydalı olduğu konusunda getirilen deliller akli ikna ettiğinde, akıl onu faydalı olarak kabul eder. Ancak, o gıdadan istifade edilebilmesi

için kalbin de onu benimsemesi, sevmesi ve o gıdayı alması gerekir.